

УДК 316.74:7]:[316.334.2]+7.075(477)+316.7+330.3:7.0+745.52:(908)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-1-18>

Микола ЗІНЧЕНКО,
orcid.org/0000-0003-1650-9736
аспірант кафедри мистецтвознавчої експертизи
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
(Київ, Україна) seo@arsani.art

МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ АРТ-АУКЦІОНІВ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ В ПЕРЕХІДНУ ДОБУ

*Метою статті є розкриття сучасних мистецькознавчих підходів до оцінки об'єктів арт-аукціонів – творів художнього образотворчого мистецтва (живопис, скульптура, графіка), декоративно-ужиткового мистецтва (виконаних на різних матеріальних носіях), цінних предметів нумізматики, фалеристики, боністики, кінопродукції, фотоматеріалів, які презентовані в Україні та за її межами у останній чверті ХХ ст. – на початку ХХІ століття. **Методологія статті** базується на платформі принципів, які є основоположними щодо оцінки значущості об'єктів і предметів мистецтвознавства (об'єктивності, комплексності, всебічності, та історико-логічної), загально логічних, загальнонаукових та спеціальних методів, що вони дають змогу на теоретичному і практичному рівні застосувати сучасні підходи до визначення цінності об'єктів і предметів художньо-образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, які призначені для презентації та реалізації арт-об'єктів на арт-ринку, і, зокрема, на арт-аукціонах. Основною лакуною мистецтвознавчих оцінок є естетика, яка уважається спільною теоретичною платформою для філософії культури, культурології і мистецтвознавства. У її межах застосовуються підходи і методи, розроблені в лоні постпозитивізму, герменевтики, постструктуралізму тощо. Зокрема, мистецтвознавство послуговується основними методами – історико-культурним (у його межах можливо прослідкувати історико-культурні етапи розробки і презентації (експонування) витворів мистецтва), історико-біографічним (він дає змогу дослідити історико-культурні умови, фактори, чинники, які стали фоном і основою культурно-мистецького життя визначних діячів культури і мистецтва), синхронії та діахронії (ці методи дозволяють відтворити багатокольорову картину створення і презентації творів художньо-образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, у певних історико-культурних часо-просторових вимірах), історико-порівняльним (він сприяє здійсненню наукового аналізу із визначення особливостей, характеристик та ознак, що є притаманними обраним творам художньо-образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва, дослідженням із точки зору генерації та еволюції художньо-ужиткових стилів, напрямів, тенденцій, що є належними до певних історико-культурних епох), також спеціальними мистецтвознавчими техніко-технологічними методами, які дозволяють повноцінно схарактеризувати мистецькі та прикладні прийоми, засоби, методи, інструменти, на платформі яких здійснювалися креація та презентація цих творів мистецтва і ужитку, що вони мають цінність в сфері арт-ринку та арт-аукціонної діяльності. **Наукова новизна** дослідження вбачається в системному мистецтвознавчому аналізі естетично-практичних критеріїв із визначення художньої та комерційної цінності творів художньо-образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, цінних предметів нумізматики, фалеристики, боністики, значущих зразків кіно-продукції та фотографії, що вони мають практичне відношення до арт-ринку, зокрема, були презентовані та реалізовані на арт-аукціонах, як в Україні, так і її межами, в останній чверті ХХ – на початку ХХІ стт. **Висновки із статті** засвідчили науково-теоретичне та практичне значення авторського аналізу історико-культурних особливостей, характеристик тощо, об'єктів та предметів художньо-образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, цінних предметів нумізматики, фалеристики, боністики, значущих зразків кіно-продукції та фотографії, що вони стали об'єктами арт-ринку та арт-аукціонів; значущість джерельного літературно-історіографічного аналізу праць вітчизняних науковців, діячів мистецтва, художньої культури, практиків із діяльності на арт-ринку; результативність сучасного мистецтвознавчого аналізу розвитку українського художнього та декоративно-ужиткового мистецтва у останній чверті ХХ – початку ХХІ стт., що у його межах були виокремлені особливості методології і практики вітчизняної естетики, мистецтвознавства; важливість неупередженого звернення до основ і практики мистецькознавчих експертиз творів художнього образотворчого мистецтва (живопис, скульптура, графіка), декоративно-ужиткового мистецтва (виконаних на різних матеріальних носіях), цінних предметів нумізматики, фалеристики, боністики, значущих зразків кінопродукції та фотоматеріали, що мали місце на ниві судово-кримінальної практики тощо.*

Ключові слова: арт-практики, арт-ринок, аукціон, твори мистецтва, критерії, мистецтво, оцінки, тенденції.

Mykola ZINCHENKO,
 orcid.org/0000-0003-1650-9736
 Graduate student at the Department of Art Studies
 National Academy of Culture and Arts Management
 (Kyiv, Ukraine) ceo@arsani.art

ART CRITICISM APPROACHES TO THE EVALUATION OF ART AUCTIONS' OBJECTS: UKRAINIAN REALITIES IN THE TRANSITIONAL AGE

The purpose of the article is to reveal modern art-scientific approaches to the evaluation of objects of art auctions – works of fine art (painting, sculpture, graphics), decorative and applied art (performed on various material media), valuable items of numismatics, phalerology, bonistics, film production, photographic materials presented in Ukraine and abroad in the last quarter of the 20th century. – at the beginning of the XXI century. *The methodology of the article* is based on a platform of principles that are fundamental to the assessment of the significance of objects and subjects of art history (objectivity, systematicity, complexity, comprehensiveness, and historical-logical), generally logical, generally scientific, and special methods that allow for at the theoretical and practical level, apply modern approaches to determining the value of objects and objects of artistic and decorative and decorative use, which are intended for the presentation and sale of art objects on the art market, and, in particular, at the level of auctions. The main lacuna of art criticism assessments is aesthetics, which is considered a common theoretical platform for the philosophy of culture, cultural studies and art criticism. Within its limits, approaches and methods developed in the bosom of post-positivism, hermeneutics, post-structuralism, etc. are used. In particular, art history uses the main methods – historical and cultural (within its limits it is possible to trace the historical and cultural stages of the development and presentation (exhibition) of works of art), historical and biographical (it makes it possible to investigate the historical and cultural conditions, factors, factors that became the background and the basis of the cultural and artistic life of prominent figures of culture and art), synchrony and diachrony (these methods allow to reproduce a multi-colored picture of the development and presentation of works of artistic and decorative and applied art, in certain historical and cultural time-space dimensions), historical and comparative (it contributes to the implementation of a scientific analysis to determine the features, characteristics and signs that are inherent in certain works of artistic and decorative and applied art, researched from the point of view of the generation and evolution of artistic and applied styles, directions, trends that are inherent in certain historical cultural epochs), as well as special art history technical and technological methods, which allow to fully characterize the artistic and applied techniques, means, methods, tools, on the platform of which the development and presentation of these works of art and use, that they have value in the field of the art market and art auction activity. *The scientific novelty of the study* is based on a systematic art analysis of aesthetic and practical criteria for determining the artistic and commercial value of works of fine and decorative and applied art, valuable items of numismatics, phalerology, bonistics, significant examples of film production and photography, which have a practical relationship with art -market, in particular, were presented and sold at art auctions, both in Ukraine and abroad, in the last quarter of the 20th – at the beginning of the 21st centuries. *The conclusions from the article* testified to the scientific-theoretical and practical significance of the author's analysis of historical-cultural features, characteristics, etc., objects and objects of artistic and decorative and applied art, valuable items of numismatics, phalerology, bonistics, significant examples of cinema products and photographs that became objects of the art market and art auctions; the significance of the source literary and historiographical analysis of the works of domestic scientists, artists, artistic culture, and art market practitioners; the effectiveness of the modern art analysis of the development of Ukrainian artistic and decorative and applied art in the last quarter of the 20th – the beginning of the 21st centuries, that within its limits the peculiarities of the methodology and practice of national aesthetics, art history were singled out; the importance of an unbiased approach to the basics and practice of art expert examinations of works of fine art (painting, sculpture, graphics), decorative and applied art (made on various material media), valuable items of numismatics, phalerology, bonistics, significant examples of film production and photographic materials that had a place in the field of judicial and criminal practice, etc.

Key words: art practices, art market, auction, works of art, criteria, art, evaluations, trends.

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Україна переживала культурно-мистецький бум, пов'язаний із відторгненням «совецького» художньо-образотворчого і декоративно-ужиткового мистецького спадку, вкупі із його ідеологічними та світоглядними настановами. Вони залишилися в культурній історії України, на теренах якої у цей час були генеровані і поширені зразки нового мистецтва, його ужиткових прикладних філій, що вони відобразили сучасні тенденції, напрями, жанри, стилі тощо,

орієнтовані на європейські та загальносвітові цінності. Ці зразки-витвори, в свою чергу, були засновані на певних мистецьких та мистецько-ужиткових напрацюваннях, вироблених на ниві постмодерну, мета-модерну, синтезу кращих зразків українського художньо-образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва із світовими витворами, – у напрямі яскравого висвітлення і презентації етнічної складової вітчизняного мистецтва та його ужиткових філій. У цей час окремі твори художнього образотворчого мис-

тецтва (живопис, скульптура, графіка), декоративно-ужиткового мистецтва (виконані на різних матеріальних носіях), цінні предмети нумізматики, фалеристики, боністики, значущі зразки зі сфери кіно-виробництва та фото- мистецтва (історико-культурного і сучасного характеру, змісту і форми) тощо, стали об'єктами на арт-ринку та у сфері арт-аукціонної діяльності, формами вираження новітніх тенденцій у сегменті презентації та реалізації арт-об'єктів. У цей час споживчим соціальним фоном презентації та реалізації цих об'єктів стали процеси комерціалізації на художньо-образотворчих та ужитково-декоративних мистецьких та ужиткових просторах; мали місце значні трансформації у формах і змісті духовного і матеріального споживання благ та послуг, у сфері естетично-ужиткових потреб, настанов, орієнтацій, цінностей, притаманних споживацькому публіку цієї доби. У фокусі цих процесів були актуалізовані протиріччя, викликані економічною ситуацією, змінами в акцентах естетичного характеру, загальним станом культури і художньо-мистецької практики. Особливе значення у цьому сенсі мав вплив маскультури глобальної соціокультурної доби, коли об'єктами арт-ринку та аукціонної діяльності стали різноманітні твори художнього образотворчого мистецтва (живопис, скульптура, графіка), декоративно-ужиткового мистецтва (виконані на різних матеріальних носіях), цінні предмети нумізматики, фалеристики, боністики, значущі зразки зі сфери кіно-виробництва та фото- мистецтва. З іншого боку, ці процеси та явища викликали відповідну реакцію провідних науковців у мистецько-культурній сфері, експертів у сфері мистецтвознавства, мали певний вплив на методологію і практику критеріїв і оцінки цих творів та предметів, викликали деякі методичні зсуви у цій лакуні. Також значний вплив на мистецтвознавчу оцінну теорію і практику мали трансформації на ниві інформаційного техніко-технологічного забезпечення експертизи цих творів та предметів; це знайшло також своє застосування у практиці судово-кримінальної експертизи цих творів та предметів. У цей час мав місце «вибух» на арт-ринку та на вітчизняному і світовому просторах арт-аукціонної діяльності. Значущі та цінні твори й предмети вищезгаданих мистецтв та антикваріату інтенсивно презентувалися на різноманітних арт-аукціонах, ярмарках, виставках, фестивалях, бієнале, активно циркулювали у межах галерейної та колекційної діяльності, у різноманітних фондах мистецько-культурного спрямування. Ці індивідуальні та колективні арт-діячі, гравці на арт-ринку, відкриті і тіньові

прихильники і поціновувачі художнього образотворчого мистецтва, декоративно-ужиткового мистецтва, цінних предметів нумізматики, фалеристики, боністики, значущих зразків кінопродукції та фото- мистецтва тощо, сукупно зреагували на зрушення в сфері культури і мистецтва, на арт-ринку, в цілому, – на ринку споживання духовних і матеріальних благ.

Для України ці процеси мають специфічне значення. Зробивши вибір на користь ЄС, цінностей цивілізованих країн, наша країна впевнено увійшла в потік вищеописаних змін. Вони були підсилені інформаційно-візуальними глобальними зрушеннями духовно-матеріального значення, спрямовані певними трансформаційними процесами у сфері естетики, культурології та мистецтвознавства (Протас, 2020). З цього приводу Марина Протас зазначила, що до сучасності адаптується широкий спектр модерністських пошуків від авангардних експериментувань до стилістичних екзерсисів модерну, імпресіонізму, експресіонізму; особливою увагою користуються стильові прийоми символізму, модерна, ар-деко, інформелю, наїву, гіперреалізму тощо. Разом із тим знана дослідниця зауважила: «...наводнення арт-ринку ...кількістю дизайнерсько-поверхової продукції сувенірною й китчевого характеру можна тлумачити не лише реїфікацією свідомості, але наслідком надмірної концептуалізації ...» (Протас, 2020: 233). Віктор Сидоренко точно висловив основну вітчизняну естетично-мистецьку тенденцію перехідного часу: «...Ми...входимо у світову арт-систему... Залишається...проблема формування власних культурних ресурсів, нових ідей, зразків, особистостей,...поглядів на себе, час і... світ...» (Сидоренко, 2008: 114).

Інтенсивне наповнення вітчизняного медійного простору загальними та новими специфічними суб'єктами й інститутами мало вплив на формування особи постмодерного споживача. Цифрова електронна медіатизація стала потужною суспільною тенденцією у сенсі соціокультурної трансформації української спільноти, що вона знаходиться на шляхах оновлення та урізноманітнення форматів соціальних комунікацій, ритмів та форм інтерактивних практик на індивідуальному та колективному рівнях соціальних взаємодій. Надсучасні медійні технології продукують інноваційне середовище, сприяючи розвиткові креативного потенціалу загальної, освітньої, художньо-мистецької, культури тощо. Ці соціокультурні суспільні феномени значно розширили площину арт-практики, яка послуговується новітніми надбаннями доби. Арт-ринок набув сучасних рис,

які мають певний вплив на всі ланки мистецько-комерційного процесу – від його креаторів до презентації арт-продукції на арт-ринку, розглянутого в різних формах і на різних рівнях – у діяльності арт-галерей, виставок та ярмарок, бієнале, аукціонів та колекціонування, в інтенсивному поширенні сучасних методів, форм і засобів інформаційно-естетичної презентації та споживання витворів мистецтва.

Аналіз досліджень. У площині розробки наукової та науково-популярної літератури із проблеми мистецтвознавчого супроводу аукціонних практик на просторі українського арт-ринку (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.) розглянемо ряд праць, креатованих вітчизняними авторами. Катерина Гай, менеджера культурних проєктів, співзасновниця ST•HGallery зазначила: «...*арт-ринок формується... аналітичного огляду подій, що відбуваються... немає... внесок у теоретичне дослідження арт-ринку зробили... американські вчені, в Україні переважно користуємося їхніми перекладеними виданнями... відсутнє цілісне культурологічне вивчення арт-ринку як особливого соціокультурного явища...*» (Гай, 2012: 1199). Із т. з. проблеми позиціонування мистецтва України в світовому культурному просторі уявляються цікавими праці Наталії Булавіної (завідувачки відділу кураторської виставкової діяльності та культурних обмінів, мистецтвознавчині) (Булавіна, 2006: 7–11). Виразником сучасних ідей в художньо-мистецькому житті України є Гліб Вишеславський (художник, мистецтвознавець, кандидат мистецтвознавства, член НСХУ, керівник відділу «Методологія мистецької критики» ІПСМ НАМУ) (Вишеславський, 2008: 57–62). Фрагментарно діяльність арт-дилерів, аукціонів тощо, досліджували Олег Сидор-Гібелінд (український арт-критик, історик мистецтва, мистецтвознавець, член НСХУ, кандидат мистецтвознавства) (Сидор-Гібелінд, 2015) та Оксана Чепелик (художниця, представниця Нової хвилі, кандидатка наук, провідний науковий спеціаліст Відділу мистецтва новітніх технологій ІПСМ НАМУ) (Чепелик, 2008: 93–102). З точки зору дослідження новітніх художньо-мистецьких тенденцій уявляються важливими праці Зої Альфьорової (професорки, канд. іст. наук, докторки мистецтвознавства) (Альфьорова, 2008). У площині подібгтх дослідження мають значення регіональні аспекти арт-практик. Їх, зокрема, висвітлює Орест Голубець (професор, доктор мистецтвознавства, член-кореспондент НАМУ) (Голубець, 2004: 86–91). На думку Л. Заєвої (заступниці директора Музею сучасного мистецтва м. Одеси, кандидатки культурології) «...

становлячи один з компонентів художніх комунікацій... арт-ринок ...вплетений в культурно-історичний, соціальний і економічний контекст суспільного розвитку... Авторитет і репутація художника... залежать від його затребуваності у публіки...» (Заєва, 2012: 138). Дмитро Акімов (доктор соціологічних наук, заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри мистецтвознавчої експертизи НАКККіМ) наводить цитату з Франсуа Колбера (віце-президента Ради з мистецтв Канади, завкафедри арт-менеджменту, професора культурної політики Вищої школи економічних наук (Монреаль, Канада)), стосовно комплексної оцінки твору мистецтва, що вона презентує його на арт-ринку: «...[із] використанням трьох вимірів: порівняльного, технічного та привхідного. Перший...дозволяє споживачам розглядати арт-продукт у...порівняльних критеріях, як сфера, жанр, історія... Другий... включає... технічні та матеріальні компоненти продукту в тому вигляді, в якому їх отримує споживач... Третій...пов'язаний з ефемерними обставинами, що оточують сприйняття арт-продукту...» (Акімов, 2020: 70). Є програмною стаття Надії Павліченко (кандидатки культурології, старш. викладачки кафедри культурології факультету гуманітарних наук НУ «Києво-Могилянська академія»), в якій дослідниця стверджує: «...*Український арт-ринок...опинився на початковому етапі розвитку...за оцінками експертів, обсяги відкритих торгів національного ринку мистецтв (аукціонна торгівля) 2011 р. досягли 4,3 млн доларів. На аукціонну торгівлю припадає не більше ніж 10% обсягу ринку, решта 90% – це приватні дилери та галереї...*» (Павліченко, 2015: 57); і продовжує: «...*за останнє десятиліття в Україні діяло близько семи аукціонних домів, які стабільно проводили торги і мали свою спеціалізацію...*» (Павліченко, 2015: 60). Арт-дилер Ніна Бурневич зауважує: «...*Ціна на авторську роботу залежить від того, до якого сегменту належить твір. Впливає на вартість... безліч... чинників: якість твору... рівень майстерності автора; рік створення картини... популярність художника, яка формується ...професійною активністю, запитом на ...твори ...унікальністю ...стилю...*» (Арт-ринок, ... 2018: 5). На думку Сергія Русакова (кандидата філос. наук, доцента, докторанта НАКККіМ), одним з підходів, який дає змогу описати та пояснити феномен арт-ринку (що на ньому перетинаються сучасні культурні, економічні, соціальні процеси), є культурологічні концепції глобалізації; у цьому контексті «...*розглядати арт-ринок можна крізь призму... моделей дослі-*

джень глобалізації: гіперглобалістичні, скептичні та трансформістські (Held, McGrew, Goldblatt, & Perraton, 1999)...» (Русаков, 2019: 175). С. Русаков вважає, що культурологічний аспект сприяє актуалізації вивчення смислових аспектів творчості художника та глядачів, які взаємодіють з мистецькими творами в різноманітних світоглядно-ціннісних контекстах (Там само: 175); цитує Надію Павліченко: «...художній ринок є важливою складовою культури, його... механізми впливають на розвиток і поширення образотворчого мистецтва, якість життя митців і їхній взаємозв'язок із суспільством...» (Павліченко, 2017: 72). Віктор Михалевич (кандидат культурології, доцент кафедри основ архітектури та дизайну, ІАП, НАУ) вважає, що рейтинги сучасних українських художників відіграють певну роль у формуванні масової художньої свідомості; що нині активно формуються сучасні мережі галерей та аукціонів тощо (Михалевич, 2014: 108–113). В іншій статті В. Михалевич заявив: «...існує тенденція... зростання кількості мистецьких подій, поширення мистецтва в електронних ЗМІ та Інтернеті, формуються сучасні мережі... аукціонів...» (Михалевич, 2014: 271). Сучасні тенденції у галузі арт-ринку витворів образотворчого мистецтва висвітлює Аліна Калашнікова, кандидатка соціологічних наук, ХНУ ім. В. Н. Каразіна (Калашнікова, 2015). Дослідниця зауважує, що специфічність ринку образотворчого мистецтва розглядається як наслідок зіткнення автономної логіки художнього, яка превалює у створенні предметів мистецтва, із ринковою логікою раціонального, що організовує процес комерційного споживання цих предметів мистецтва (Калашнікова, 2015: 9); акцентує на тому, що «...факторами ...прибутковості є успішність художника, культурна цінність предмету...» (Там само: 10). Щодо позиціонування бренду митця, який презентує власні творіння на арт ринку розмірковує Руслана Безугла, докторка мистецтвознавства, заввідділом теорії та історії культури ПСМ НАМУ (Безугла, 2021: 49–53), зауважуючи, що мистецтво стає арт-діяльністю; що у процесі оцінки рівня художності важливу роль відіграють поза художні критерії – модність, актуальність, популярність автора, інвестиційна привабливість, комерційний успіх; на думку дослідниці, вони надають художній оцінці суб'єктивного характеру, означають відхід від розуміння мистецтва як вираження певних загальнозначущих і ціннісних смислів (Безугла, 2021: 49); також дослідниця акцентує – пошуки митців зосереджуються на зовнішньому, візуальному, на генерації нової манери; продо-

жує – сучасний мистецький простір пронизаний різноманітними споживацькими знаками, посилюючи процеси комодифікації (Там само: 50); стверджує, що для арт-практик важливими стають швидкість і мистецька та соціокультурна впізнаваність, що тривалі творчі пошуки можуть стати чинником втрати популярності митця, що пришвидшення виробництва, швидкість комунікацій, digital-технології тощо, змушують сучасних митців шукати нові засоби презентації творчого задуму (Там само: 520). У статті авторства Тетяни Момот і Дарини Момот (Момот Т., Момот Д., 2018) йдеться про те, що арт-ринок є регулятором попиту та пропозицій на твори мистецтва (Там само: 36). Лілія Шпирало-Запоточна (кандидатка мистецтвознавства, доцентка кафедри менеджменту мистецтва Львівської національної академії мистецтв) (Шпирало-Запоточна, 2021: 777–790) вважає, що розвиток арт-ринку в умовах сучасності ускладнюється тим, що методи аналізу творів мистецтва, які традиційно використовуються для їх оцінки та просування, виявилися неприйнятними для багатьох явищ сучасної художньої творчості, що вони не відображують естетичні уявлення, діючі у сфері ринку; що на зміну професійним вимогам, прийшли такі, які відтворюють ціннісні пріоритети масової культури; що, з одного боку, зберігається зацікавленість до якісних робіт, виявлення яких припускає професійні методи аналізу та вибору, з іншого, необхідність здійснення продажів генерує умови комерційної властивості, в яких мистецтво сприймається утилітарно: з погляду моди, міркувань, престижу або актуального смаку соціальної групи, яка володіє купівельною спроможністю (Шпирало-Запоточна, 2021: 780); продовжує: «...активно розвиваються такі напрями як медійний арт-акціонізм,.. віджей-арт, мета модернізм... це змушує художників шукати свого місця в арт-соціумі, винаходити нові мови, методи, прийоми, відкривати нові змісти в реальному та віртуальному просторі. Незважаючи на сучасні процеси трансформації та переходу до постмодерних художніх форм, головним компонентом арт-ринку залишаються твори мистецтва... – скульптура, живопис, графіка тощо...» (Шпирало-Запоточна, 2021: 781–782). Тетяна Міронова (кандидатка мистецтвознавства, директорка Київської міської галереї мистецтв «Лавра») (Міронова, 2022: 116–121) вважає, що успіх окремих художників, які вийшли на світову мистецьку арену, та зростання цін на їхні твори, зумовили появу в українському арт-просторі аукціонних домів, що реалізують бізнес-програми, пов'язані

з мистецтвом та антикваріатом. На думку дослідниці, саме вони сформували структуру для участі у вітчизняному та міжнародному арт-бізнесові, яка працює на високому професійному рівні, достойно презентує український арт в світовому просторі. На думку Т. Міронової, головними критеріями аукціонної вартості твору стають провенанс, автентичність (Міронова, 2022: 119). За переконанням Дениса Белькевича (учасника міжнародних конференцій та форумів з маркетингу і економіки сфери мистецтв (Communicating the Museum, Deloitte Art Finance, Christie's Art + Tech та ін.), автора освітніх програм та публікацій з арт-банкінгу, кар'єрного менеджменту художників та керуванню активами)) (Белькевич, 2014: 5–12), на ринку мистецтва індивідуальний ринковий портфель складається з безризикових активів, зокрема, до них відноситься категорія творів, яка ніколи не втрачає своєї цінності (ними є визнані шедеври світового мистецтва); у другій черзі виокремлюються роботи визнаних майстрів національної або регіональної цінності (Белькевич, 2014: 6).

В цілому зауважимо – на мистецькознавчий супровід творів художнього мистецтва, які є об'єктами комерційної діяльності, зокрема, в лакуні аукціонів, впливають декілька факторів – по-перше, це зміни в естетичних позиціях сучасних фахівців у цій галузі, по-друге, це зміни на арт-ринку, по-третє, це зміни в комплексі споживання матеріальних і духовних благ (товарів і послуг) відповідно до зрушень суспільно-соціального характеру. Для України ці процеси мали специфічне значення у міленіумну добу. Сьогодні вони значно трансформовані відносно ситуації, що в ній опинилася Україна після 24 лютого 2022 року. Ці моменти треба враховувати і актуально на них реагувати.

Метою дослідження є сучасний аналіз культурологічних та мистецькознавчих підходів до оцінки об'єктів та предметів вітчизняних та зарубіжних арт-аукціонів – творів художнього образотворчого мистецтва (живопис, скульптура, графіка), декоративно-ужиткового мистецтва (виконаних на різних матеріальних носіях), цінних предметів нумізматики, фалеристики, боністики, значущих творів кіно-мистецтва та фотографіки, які були презентовані та реалізовані в Україні та за її межами в останній чверті ХХ – на початку ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. У сучасну перехідну добу, в останній чверті ХХ ст. і 10-і рр. ХХІ ст., мали місце суспільні процеси, які справили значний вплив на арт-сферу, арт-медіа, арт-практики, арт-ринок. У арт-царині запанував

постмодерн з його цінностями і комерційними тенденціями. В низці інституцій у сфері менеджерської діяльності (й серед них – аукціонна діяльність) поширювалися мистецькі та ринкові практики постмодерну, що його впливовою рисою став *еклектичний симбіоз*, який, у свою чергу, спровокував поєднання різних цінностей, образів, ідеалів. Елітарні співтовариства активізувалися в площині сучасних художніх акцій. Аукціоністи, які відносяться до лав арт-менеджерів, активно розвинули інфраструктури арт-ринку, що він набув планетарних ознак. З точки зору соціокультурних тенденцій цього періоду відзначається – мистецтво поглинається бізнесом, розчиняється в ньому, набуваючи ознак функціонування товару (Кандзюба, 2011). Арт-ринок експлуатує зображувальність, видову специфіку, трансформує жанрові складові мистецтва. Артефакт як мистецькофактуальний естетичний феномен набув рис постмодерної еклектики, що вона має дискретний і динамічний характер, моделюється митцями і менеджерами від арт-ринку за принципами неklasичної естетики, характеризується несубстанційністю, релятивізмом, конформізмом, показовим перфекціонізмом. Таким чином виражаються естетично-споживацькі тренди доби маскульту. Ці процеси спричинили значні трансформації в комплексі мистецтвознавчих оцінок як, в цілому, простору художнього мистецтва, так напрямів регіональних і локальних арт-практик, безпосередньо орієнтованих на арт-ринок. Як зауважує Наталія Барна (докторка філософських наук, професорка, Інститут філології та масових комунікацій університету «Україна», членкиня-кореспондентка Міжнародної академії іміджології) (Барна, 2015: 235–242), у сьогоднішні переосмислюється досвід аналізу мистецьких явищ, накопичений в лоні класичної естетики, креатується нова естетична методологія, актуальним чином характеризується естетично-комерційна площина, презентована і рекламована новітніми мас-медіа, паблік рилейшнз, сучасними імідж-технологіями та маркетингово-рекламними ходами (Барна, 2015: 236).

Сучасний мистецькознавчий супровід презентації і продажу витворів художнього мистецтва приділяє основну увагу формальним і змістовим процедурам із визначення ціннісних норм естетично-споживчого гатунку, що мають на меті сформувати арт-ринок відповідно поведінки соціуму, із урахуванням реалій соціально-економічного і соціокультурного характеру. Його зміст орієнтований на розуміння сутності процесу естетизації форм художньо-мистецької техніки, що вона віддзеркалює риси естетики постмодерну.

Він виконує роль маркера і комплексу орієнтирів відносно мистецької творчості, спрямованої на вироблення зразків, стандартів, ідеалів, образів, що вони одночасно підпадають під вплив масової свідомості (Барна, 2015: 237). Мистецтвознавчий супровід арт-ринку і його сегментів (таким є аукціонна діяльність), має враховувати також і феномен *маргінальності*, що виражається в характері світоглядних та соціокультурних орієнтацій людини масового суспільства, масової комунікації, маскульту. Його специфічними виразами стали спрощення, перебільшення, спотворення, стандартизована зманіпульована масифікація і спровокована символічність. Мистецтвознавці актуально реагують на трансформації в площині творчого процесу митця, який змушений корегувати власні творчі наміри відносно реалій на арт-ринку. Ця корекція визначила сучасну спрямованість творчості митця, що набула рис раціоналізації; вона, в свою чергу, презентується серією проміжних художніх образів, наближених у часі і просторі підсвідомо визначеному результату, є сфокусованою на підвищення статусу комерційної привабливості художніх витворів, на досягнення тотожності арт-виробів вимогам сучасного споживача мистецтва. Художньо-проектувальна спроможність естетично-комерційної діяльності набула рис забарвленої міфотворчості, що вона, у свою чергу, певним чином сприяє активному просуванню арт-продукту в багатоканальному комунікаційному просторі, у площині арт-ринку. У цих потоках арт-продукт займає визначене місце в суб'єкт-об'єктній системі, що її генерують і презентують мас-медіа, які потужно впливають на специфікацію художності, що вона є, одночасно, змодельованою за певними зразками, та суб'єктивно інтерпретативною й імпровізаційною. При цьому сучасному комунікативно-естетичного процесові абсолютно тотожним є світ сучасних образів, символів, ідеалів, які актуально сприяють динамічній формалізації і легітимізації в системі «світ – людина – образ» *мета знаку* – він виконує роль світоглядно-ідеологічної мережі, що вона структурує суспільну та індивідуальну свідомість на платформі штучних схематичних цінностях. Сучасний символізм та його спрямована суспільно-соціальна конвертованість, повертають сучасним знаковим системам втрачену виразність, що вона дозволяє поєднати інтерпретаційний та рефлексійний стани свідомості, стани мисленнєвої та емоційно-творчої образної діяльності, через які реалізує себе інтерес людини до людини, людини до оточення (суспільного і природного); має місце процес присвоєння загальнолюдських

духовних цінностей, одночасно із формуванням сучасної системи духовних орієнтацій, критеріїв та векторів людської діяльності (у нашому випадку – діяльності естетичної, яка переводиться в площину сучасних економічних і соціокультурних стосунків). На думку Наталії Барни, універсальною формою поєднання інтересів митця та агентів арт-ринку, є іміджмейкінг, який є сфокусованим виразом масового використання художніх форм передачі інформації (Барна, 2015: 238), корисним і привабливим засобом реалізації як амбіцій і комерційних інтересів митця, так і маркетингових стратегій; він відіграє роль моделюючої раціонально-емоційної структури, здатної урахувати можливості сприйняття сучасним споживачем творчої продукції, виставленої на продаж, спроектувати перспективи її збуту на просторі арт-ринку, в тому числі, в аукціонній царині.

Ці процеси мають відношення також і до України. Віктор Сидоренко, аналізуючи розмаїття явищ і подій, які мали місце в українській культурі та мистецтві (у вищеописувану добу), вирізняє основні естетико-мистецтвознавчі тенденції: подолання наслідків соцреалізму; актуальна самоідентифікація; повернення до модерністських мистецьких течій початку ХХ ст., їхнє переосмислення із позицій сучасності; адаптація постмодерністських течій і репрезентація сучасного українського мистецтва на міжнародному рівні (Сидоренко, 2008: 113–114). Автор визнає, що переважаючими трендами стали твори, виконані на ниві національно-історичної та релігійної тематики; що вони презентують нарочиту патетику, парадність та героїзацію образів, хиблять на очевидну штучність та поверхове осмислення цієї проблематики. На думку дослідника, авангардне мистецтво набуло ознак салону. В. Сидоренко також відзначив – Київ набув статусу провідного осередку комерціалізації мистецьких сфери, місця розгортання арт-бізнесу; абстракціонізм вітчизняного гатунку активно проявився в Одесі; бурхливий прорив у лоні *нефігуративного мистецтва* мав місце у Львові; зазначив – вітчизняні митці, які відносяться до цієї течії, висловили своєрідний протест проти понурості й герметизму тоталітарної доби; додав – *абстракціонізм* (у його вітчизняних вимірах) набув широкої популярності в якості граничного протиставлення, принципової противаги офіційному мистецтву минулої історико-культурної доби. Художні ярмарки стали площиною проведення мистецьких акцій, які певним чином сприяли диктованій й маніпуляцій у просторі смаків масового споживача. У цей час в Україні відмічається феномен повернення

до творчості митців, які були забуті/витіснені зі сторінок історії українського мистецтва; має місце популяризація українського мистецтва першої половини ХХ ст. Характерною ознакою мистецьких процесів перехідної доби було повернення творчого доробку художників-емігрантів. Українське мистецтво вийшло на міжнародний простір, поступово запозичуючи досвід і в аукціонній сфері. Визначальним елементом вітчизняних арт-практик і арт-ринку у цей час стали легалізація, реактивація ідей *авангарду* початку ХХ століття; його ідеї та символи стали своєрідною площиною розгортання сучасного вітчизняного арт-ринку, знайшли відображення в презентаційно-комерційних тенденціях у площині арт-аукціонізму, – на вітчизняних і зарубіжних теренах. Вітчизняні митці, особливо, молоде покоління, потужно реалізовували власне бачення абстракціонізму та *експресіонізму*, вкупі з сюрреалістичними інтонаціями, виявами гротеску та епатажу. Одночасно, ці естетично-практичні моменти виражали авторську кон'юнктурну позицію, мали характер творчого експерименту, для деяких митців вони набули статусу принциповості в якості тенденції у напрямі вираження програмного компоненту в художній творчості.

Важливим структурним елементом вітчизняної художньої творчості стало *малярство*, особливо його форми, презентовані «*Новою хвилею*»; воно осмислюється фахівцями як українське «постмодерністське необароко». Важливою естетично-комерційною площиною презентації сучасних витворів вітчизняного художнього мистецтва стали загальновізнані світові мистецькі форуми. У їхніх межах, на початку ХХІ ст., експонувалися твори Федора Кричевського, Михайла Бойчука, Миколи Глуценка, Тетяни Яблонської тощо. В якості сучасної тенденції в сфері мистецтва і арт-ринку визначається потяг до популярних мультимедійних засобів. Українське художнє мистецтво характеризується вдалим співвідношенням із точки зору їхнього застосування із дотриманням традиційних ідей, художніх прийомів, символів тощо.

Богдан Кривушенко (аспірант НАКККиМ) звертає увагу на те, що наукові публікації щодо обігу предметів антикваріату стосуються, в тому числі, класифікації предметів колекціонування на *Інтернет аукціонах* (в Україні) (Кривушенко, 2018: 240–246). Роман Силко (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естетичного виховання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка) та Євген Силко (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка) (Силко Р., Силко Є.,

2021: 317–337) також відзначають вплив концепцій постмодернізму та їхні практичних площин на алгоритми ціноутворення на мистецькі твори та проекти, на способи їхнього просування. Автори зауважують, що єдиним критерієм оцінки мистецтва стає його споживча, обмінна вартість, «конвертованість»; що у постмодерний час, у добу панування маскультури, жанри мистецтва втрачають свої конкретні обриси; що культурні, етичні, естетичні, художні кордони розмиваються, а почасти й зовсім зникають. У якості *критеріїв цінності витвору мистецтва*, який висувається на продаж, автори дослідження зазначають наступні: А. репутація, статус митця, Б. список аукціонів, В. історія продажів артефактів, Г. спеціальний інформаційний супровід, що містить у собі комплекс мистецтвознавчих оцінок особи митця та його творінь (у ряді яких мають місце висновки з т. зв. консьюмеристської художньої критики; Д. історія «соціального буття» арт-продукту, що вона певним чином додає йому споживчий сенс, що він презентується в процесі комунікативної дії з приводу набуття художньої цінності (Силко Р., Силко Є., 2021: 317). Фахівці відзначають, що у час панування естетики і комерції на ниві постмодерну, межі мистецтва розсунулися аж до повного їхнього зникнення; у цих обставинах, будь-який артефакт, абсолютно неприйнятний з позицій класичної естетики, може бути сприйнятий в якості художнього (у випадку, коли митець «довів», що він є навантаженим високим (з точки зору його інтерпретаторів), почасти незрозумілим навколишнім змістом)). Мистецько-естетичною платформою цього потоку є авангард, який розширив кордони мистецтва до неймовірних меж. Знаходячись в шлейфі його результатів (у світовому значенні), потужно розрекламовані і загальновізнані «майданчики» (різного роду виставки, ярмарки, фестивалі, галереї, бієнале, *аукціони* та ін.) презентують широкій публіці артефакти, які уособлюють сучасне мистецтво. У цьому зв'язку фахівці зазначають, що прийняття постмодернізму у якості провідної ідеології художнього ринку остаточно призвело до підміни естетичних критеріїв суб'єктивними програмами «новітніх напрямів», які зманіпульовано перетворюються як на об'єкт спекулятивної демагогії, так і на предмет комерційної спекуляції.

Ці процеси віддзеркалюють стан вітчизняної мистецько-естетичної методології, яка є платформою мистецтвознавчої оцінки і розробки критеріїв мистецькознавчого супроводу аукціонних практик в Україні. У 1990-х роках ця методологія мала в якості основного джерела переосмислення

методологічного-естетичного досвіду витворів художнього і прикладного мистецтва, які були в центрі уваги на тодішньому арт ринку. Були подолані підходи, які мали генеральну естетичну основу попередньої історії України та її мистецтва – соцреалізм. Був розгорнутий процес пере-кладу робіт наукового характеру і долучення до методологічних концепцій мистецтвознавчого змісту, розроблених в лоні Заходу. По мірі входження України до сім'ї демократичних цивілізованих держав світу, ці напрацювання певним чином були синтезовані з новітніми мистецько-художніми вітчизняними трендами. Також набули нового звучання оцінки витворів вітчизняних майстрів першої половини ХХ століття і митців, які опинилися в еміграції. Результати цих досліджень мали впливові значення на діяльність аукціонних домів (форумів) в Україні та на презентацію і збут українських творів за кордоном. На сьогоднішній день в Україні видані роботи, що вони актуальним чином характеризують напрями мистецтвознавчих досліджень на рівні естетичної і культурологічної методології і практичного мистецтвознавства. Це – статті, дисертації, різноманітна друкована і електронна література. Виданнями, що в них висвітлюються ці проблеми в Україні, є: *«Мистецтвознавство України»*, *«Мистецтвознавчий автограф»*, *«Мистецтвознавчі записки»*, *«Мистецькі обрії»*, *«МІСТ (мистецтво, історія, сучасність, теорія)»*, *«Українське мистецтвознавство»*, *«Артанія»*, *«Музейний провулок»*, *«Образотворче мистецтво»*, *«Студії мистецтвознавчі»*, *«Українське мистецтво»*. Особливе значення в цьому процесі мають бібліографічні розробки, які присвячені проблемам методології і практичної презентації напрацювань вітчизняних митців (каталоги, спеціальна література, реєстри із систематизації і класифікації цих робіт). Серед авторів, які є знаними фахівцями в цій сфері назвемо: І. Бондар, С. Боньковська, Ю. Брагін і Т. Брагіна, А. Варивончик, О. Голуб, Р. Захарчук-Чугай, Т. Кара-Васильєва, О. Клименко, О. Коновалова, В. Корнієнко, А. Кулик, Н. Кушнарєнко, М. Левицька, Н. Мандра, І. Матолич, Л. Микуланинець, О. Найден, О. Наконечна, О. Никорак, Ф. Петрякова, М. Селівачов, Ю. Смолій, А. Соляник, М. Станкевич, Г. Стельмашук, Д. Степовик, Н. Студенець, Ю. Тарасенко, В. Ханко, О. В. Чепелик, О. Чумаченко, О. Цугорка, В. Шейко, В. Шмагалю, В. Щербак.

У низці мистецтвознавчих підходів, методів до оцінки художньо-мистецької творчості, яка є об'єктом арт-ринку і відповідної його аукціонної діяльності, виокремлюються: 1. Історико-культур-

ний метод – він дає змогу систематизовано оцінити особливості розвитку культури і мистецтва в певні історичні періоди. Для українського художнього мистецтва, в сенсі його презентації на сучасному арт-ринку, мають значення наступні періоди – доба класицизму, доба модерної історії (включно до 1917 року), доба тоталітаризму (до 1991 року), доба незалежності України. 2. Історико-біографічний метод, методика просопографії. В їхніх межах вивчаються особливості життя і творчості митців, висвітлюється значення їхньої творчості в межах України та за її межами. 3. історико-компаративний метод дозволяє порівняти особливості і результати творчості вітчизняних митців із загальносвіттовими, європейськими культурно-мистецькими процесами. Його доповнюють методи діахронії і синхронії. Метод порівняльного аналізу дозволяє здійснити ідентифікацію твору як художнього явища, його стилю, іноді школи, часу створення (мається на меті дослідження автентичного твору); художньої школи, майстра за композиційним рішенням, сюжетом, технікою письма, орнаментикою у творах декоративно-прикладного й народного мистецтва, а також у роботах майстрів-професіоналів. 4. Методологія семіотики, семіології є основою естетичного комплексу, що в ньому задіяні дослідження в сфері знаків, сенсів, смислів, символів, які характеризуються певними особливостями в сенсі етнічної айдентики, загальнонародських архетипів тощо. 5. Підходи в галузі феноменології, структуралізму, герменевтики тощо, можуть бути застосовані на ниві вітчизняного мистецтвознавства в його співвідношенні з загальносвіттовими естетичними мистецькознавчими трендами. Українські фахівці долучилися до царини дослідження і застосування сучасних методів мистецтвознавства – формально-стилістичного аналізу, іконологічного методу інтерпретації художнього твору тощо. Зокрема, метод стилістичного аналізу передбачає вивчення теми й сюжету, особливостей його іконографії, а також композиції, колориту, кольорового рішення й інших характерних ознак для здійснення ідентифікації приналежності роботи до певного хронологічного періоду, стилю або напрями; визначення місця створення, авторства тощо. 6. Вітчизняна мистецькознавча методологія обіймає проблематику модернізації культури, процесів трансформації національних традицій, їхнього входження в сучасну етнокультурну ситуацію.

Значний внесок у становлення і розвиток вітчизняного мистецтвознавства здійснили наступні науковці: О. Авраменко, В. Бадяк, Т. Басанець, Ю. Белічко, Ю. Бірюльов, І. Блюміна, С. Бушак, І. Верба, Л. Владич, Н. Глухенька,

Д. Горбачов, Б. Горинь, О. Денисенко, Г. Івашків, Г. Коваленко, М. Криволапов, О. Лагутенко, О. Ламонова, С. Латанський, О. Петрова, С. Побожій, О. Роготченко, Г. Скляренко, Л. Соколюк та ін.; серед мистецтвознавців діаспори виділяються: С. Гординський, Л.-Р. Кузьма, М. Мудрак, А. Оленська-Петришин, Б. Певний (усі – США), Д.-І. Даревич (Канада), Л. Денисенко (Австралія), О. Пеленська (Прага), Ж.-К. Маркаде, В. Попович (обидва – Франція) (Мистецтвознавство, 2018).

Важливу роль у мистецтвознавчому супроводі аукціонних практик на просторах українського арт-ринку (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.) тощо, відіграє *судово-мистецтвознавча експертиза*, яка обіймає значне місце у кримінальному судочинстві України (Шульга, 2020). До об'єктів спеціального мистецькознавчого аналізу Олександр Шульга відносить твори образотворчого мистецтва (живопис, скульптура, графіка), декоративно-ужиткового мистецтва (порцеляна, метал, скло, камінь, дерево, тканина), об'єкти нумізматики, фалеристики та боністики, кінопродукція, фотоматеріали тощо (Шульга, 2020: 70). Цей аналіз має вирішальне значення з точки зору визначення цінності витвору мистецтва та з'ясування комплексу обставин, що на їхній підставі реалізується цільове призначення, походження тощо, таких творів, у річищі аукціонної діяльності.

Саме з цією метою проводиться судово-мистецтвознавча експертиза, родами якої є: експертиза творів живопису; експертиза творів графіки; експертиза творів скульптури; експертиза художніх фотознімків; експертиза кінофільмів і відеозаписів; експертиза художніх творів народних промислів; експертиза антикварних виробів тощо.

Висновки. Із метою дослідження особливостей мистецтвознавчого супроводу аукціонних практик, що розгорталися на теренах вітчизняного арт-ринку в кінці ХХ – на початку ХХІ ст., було здійснено аналіз наукових праць вітчизняних науковців, діячів мистецтва, художньої культури, практиків із діяльності на арт-ринку. Був тезово проаналізований стан розвитку українського художнього мистецтва відносно його тенденцій, що мали місце у перехідну міленіумну добу. Були висвітлені особливості методології естетики, мистецтвознавства, генеровані і застосовані на теренах української науки. Особливе звучання має звернення до основ і практики мистецькознавчих експертиз, здійснюваних у лоні судово-кримінальної практики. Такий момент має вирішальне значення в сенсі вирішення певних проблем, що виникають в ході підготовки та інформаційного забезпечення успішної аукціонної діяльності. Для України сьогодні ці моменти актуалізовані з багатьох причин політичного, економічного і соціокультурного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімов Д. І. Арт-ринки та арт-продукти у структурі маркетингу мистецтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2020. № 3. С. 70–76.
2. Алфьорова З. І. Візуальне мистецтво кінця ХХ – початку ХХІ століття : дис. ... д-ра мистецтвознавства. Харків, 2008. 500 с.
3. Арт-ринок та світові горизонти сучасного образотворчого мистецтва України (оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованими документами 2017–2018 рр.) / Міністерство культури України, НБУ імені Ярослава Мудрого ; Інформаційний центр з питань культури та мистецтва. ДЗК. 2018. Вип. 5/5. С. 1–24.
4. Барна Н. Генеративні тенденції дизайну в контексті техно-інновацій постмодерну. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2016. Вип. 1–2 (149–150). С. 172–182.
5. Безугла Р. Бренд митця та арт-ринок: сучасна система цінностей у мистецтві. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2021. Вип. 17, Ч. 2. С. 49–53.
6. Белькевич Д. Твір мистецтва як фінансовий інструмент: перспективи впровадження в Україні. *Мистецтвознавство України*. 2014. Вип. 14. С. 5–12.
7. Булавина Н. Мистецтво в тенетах глобалізації. Український варіант: «перезавантаження». *Сучасне мистецтво*. 2006. Вип. 3. С. 7–11.
8. Вишеславський Г. Художні процеси у сучасному мистецтві України 1990-х рр. *Сучасне мистецтво*. 2008. Вип. 5. С. 57–62.
9. Гай К. Арт-ринок України кінця ХХ – початку ХХІ ст.: джерела дослідження. *Народознавчі зошити*. 2012. № 6 (108). С. 1195–1201.
10. Голубець О. Львів: регіональні проблеми мистецького середовища. *Сучасне мистецтво*. 2004. Вип. 1. С. 86–91.
11. Демків Х. С. Класифікація предметів колекціонування на Інтернет-аукціонах в Україні. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2014. № 3. С. 49–55.
12. Заєва Л. І. Арт-ринок як регулятор взаємовідношень художника і публіки. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 228. С. 137–141.
13. Калашнікова А. О. аРинок образотворчого мистецтва: соціальні чинники становлення і розвитку в сучасному українському суспільстві : автореф. дис. ... канд. соц. наук. Харків, 2015. 23 с.
14. Кандзюба М. О. Криза автентичності сучасного мистецтва: культурологічний аспект : дис. ... кандидата культурології. Луцьк, 2011. 194 с.

15. Кара-Васильєва Т. В., Ламонова О. В., Чегусова З. А. Мистецтвознавство. Енциклопедія Сучасної України / за ред. І. М. Дзюба та ін. ; НАН України, Наукове товариство ім. Шевченка. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. Т. 20. Літера М. URL: <https://esu.com.ua/article-65378> (дата звернення: 27.01.2023).
16. Кривушенко Б. О. Антиквар як сучасний автономний діяч культури. *Культура і сучасність*. Студії молодих учених. 2018. № 2. С. 240–246.
17. Мистецтвознавство / Т. В. Кара-Васильєва, О. В. Ламонова, З. А. Чегусова. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-65378>
18. Михалевич В. В. Самоідентифікація української культури засобами сучасного образотворчого мистецтва в загальноєвропейському просторі. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2014. Вип. 33. С. 265–272.
19. Міронова Т. В. Функціонери сучасного українського арт-ринку: діяльність приватного арт-сегмента. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2022. Вип. 43. С. 116–121.
20. Момот Т. В., Момот Д. В. Інфраструктура ринку арт-індустрії: аналіз сучасної структури та функцій. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2018. № 2. С. 34–44.
21. Павліченко Н. В. Сучасний український арт-ринок: проблеми і рішення. *Магістеріум. Культурологія*. 2015. Вип. 59. С. 57–61.
22. Протас М. О. Парадигмальні трансформації мистецтва ХХ – ХХІ століть: стильові стратегії формотворення : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 26.00.01 / Інститут проблем сучасного мистецтва. Київ, 2020. 369 с.
23. Русаков С. Феномен арт-ринку як проблема сучасної культурології. *Культурологічна думка*. 2019. Т. 16, № 2. С. 175–183.
24. Сидор-Гібелінд О. В. Венеційська бієнале як форма реалізації українських культурних стратегій (кінець ХІХ – початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 2015. 15 с.
25. Сидоренко В. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: розвиток візуального мистецтва України ХХ–ХХІ століть. Київ : ВХ[студіо], 2008. 322 с.
26. Силко Р. М., Силко Є. М. Арт-ринок як соціальна система. *Moderní aspekty vědy : XI Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.*, 2021. С. 317–337.
27. Чепелик О. В. Мультимедійний проект «Генезис». *Сучасне мистецтво*. 2008. Вип. 5. С. 93–102.
28. Чимбарь А. Ю. Торгівля предметами мистецтва та антикваріату через аукціони. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Сер. Юридичні науки*. 2013. № 2. С. 81–84.
29. Шпірало-Запогочна Л. Р. Зміна парадигми функціонування мистецтва та артринку в новій соціокультурній реальності. *The world of science and innovation : the 9th International scientific and practical conference*, April 7–9, 2021. London : Cognum Publishing House, 2021. С. 777–790.
30. Шульга О. О. Судово-мистецтвознавча експертиза у кримінальному судочинстві України : дис. ... д-ра філософ. наук. Київ, 2020. 273 с.

REFERENCES

1. Akimov D. I. Art-rynky ta art-produkty u strukturі marketynhu mystetstva. [Art markets and art products in the structure of art marketing]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*. 2020. № 3. S. 70–76.
2. Alforova Z. I. (2008) Vizualne mystetstvo kintsia KhKh – pochatku ХХІ stolittia [Visual art of the late twentieth and early twenty-first century] : dys. ... d-ra mystetstvoznavstva. Kharkiv, 2008. 500 s. [in Ukrainian]
3. Art-rynok ta svitovi horyzonty suchasnoho obrazotvorchoho mystetstva Ukrainy (ohliadova dovidka za materialamy presy, Internetu ta neopublikovanyh dokumentamy 2017–2018 rr.) [Art Market and World Horizons of Contemporary Fine Art in Ukraine (a review based on press, Internet and unpublished documents of 2017-2018)] / Ministerstvo kultury Ukrainy, NBU imeni Yaroslava Mudroho ; Informatsiinyi tsentr z pytan kultury ta mystetstva. *DZK*. 2018. Vyp. 5/5. S. 1–24. [in Ukrainian]
4. Barna N. (2016a) Heneratyvni tendentsii dyzainu v konteksti tekhnо-innovatsii postmodernu. [Generative design trends in the context of postmodern technological innovations]. *Filosofskyi almanakh*. Vyp. 1–2 (149–150):172–182; (2015b) Komunikatyvna estetyka yak fenomen suchasnoho svitu. [Communicative aesthetics as a phenomenon of the modern world]. *Filosofia osvity*. № 2 (17): 235–242. [in Ukrainian]
5. Bezuhla R. (2021) Brend myttsia ta art-rynok: suchasna systema tsinnosti u mystetstvi. [Artist's brand and art market: a modern system of values in art]. *Khudozhnia kultura. Aktualni problemy*. Vyp. 17. Ch. 2.: 49–53. [in Ukrainian]
6. Belkevych D. (2014) Tvir mystetstva yak finansovy instrument: perspektyvy vprovadzhennia v Ukraini. [Artwork as a Financial Instrument: Prospects for Implementation in Ukraine]. *Mystetstvoznavstvo Ukrainy*. Vyp. 14; 5–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mysu_2014_14_3 (data zverennia: 27.01.2023). [in Ukrainian]
7. Bulavina N. (2006) Mystetstvo v tenetakh hlobalizatsii. Ukrainskyi variant: «perezavantazhennia». [Art in the net of globalisation. Ukrainian version: "reset"]. *Suchasne mystetstvo*. Vyp. 3: 7–11 [in Ukrainian]
8. Vysheslavskiy H. (2008) Khudozhni protsesy u suchasnomu mystetstvi Ukrainy 1990-kh rr. [Artistic Processes in the Contemporary Art of Ukraine in the 1990s]. *Suchasne mystetstvo*. Vyp. 5: 57–62. [in Ukrainian]
9. Hai K. (2012) Art-rynok Ukrainy kintsia ХХ – pochatku ХХІ st.: dzherela doslidzhennia. [Ukrainian Art Market of the Late ХХ – Early ХХІ Centuries: Sources of Research]. *Narodoznavchi zoshyty*. № 6 (108):1195–1201. [in Ukrainian]

10. Holubets O. (2004) Lviv: rehionalni problemy mystetskoho seredovysshcha. [Lviv: regional problems of the artistic environment]. *Suchasne mystetstvo*. Vyp. 1: 86–91 [in Ukrainian].
11. Demkiv Kh. S. (2014) Klyasyfikatsiia predmetiv kolektsionuvannia na Internet-auksionakh v Ukraini. [Classification of collectibles at online auctions in Ukraine]. *Rehionalna biznes-ekonomika ta upravlinnia*. № 3: 49–55. [in Ukrainian]
12. Zaieva L. I. (2012) Art-rynok yak rehuliator vzaiemovidnoshen khudozhnyka i publiky. [The art market as a regulator of the relationship between the artist and the public]. *Kultura narodov Prychernomoria*. № 228: 137–141. [in Ukrainian]
13. Kalashnikova A. O. (2015) Rynok obrazotvorchoho mystetstva: sotsialni chynnyky stanovlennia i rozvytku v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [The market of fine arts: social factors of formation and development in contemporary Ukrainian society]: avtoref. dys. ... kand. sots. nauk. Kharkiv. 23 s. [in Ukrainian]
14. Kandziuba M. O. (2011) Kryza avtentychnosti suchasnoho mystetstva: kulturolohichniy aspekt. [The crisis of authenticity of contemporary art: a cultural aspect]: dys. ...kandydata kulturolohii. Lutsk. 194 s. [in Ukrainian]
15. Kara-Vasyliieva T. V., Lamonova O. V., Chehusova Z. A. (2018) *Mystetstvoznavstvo*. [Art History]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy / za red. I. M. Dziuba ta in.; NAN Ukrainy, Naukove tovarystvo im. Shevchenka*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. T. 20. Litera M. URL: <https://esu.com.ua/article-65378> (data zvernennia: 27.01.2023). [in Ukrainian]
16. Kryvushenko B. O. (2018) Antykvary yak suchasni avtonomni diiach kultury. [The antiquarian as a modern autonomous cultural figure]. *Kultura i suchasnist. Studii molodykh uchenykh*. № 2: 240–246. [in Ukrainian]
17. *Mystetstvoznavstvo [Art-History] (2018) / T. V. Kara-Vasyliieva, O. V. Lamonova, Z. A. Chehusova*. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Elektronnyi resurs] / Redkol.: I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskiy, M. H. Zhelezniak [ta in.] ; NAN Ukrainy, NTSh. K. : Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy*. Rezhym dostupu: <https://esu.com.ua/article-65378> [in Ukrainian]
18. Mykhalevych V. V. (2014) Samoidentyfikatsiia ukrainskoi kultury zasobamy suchasnoho obrazotvorchoho mystetstva v zahalnoievropeiskomu prostori. [Self-identification of Ukrainian culture by means of contemporary visual arts in the pan-European space]. *Aktualni problemy istorii, teorii ta praktyky khudozhnoi kultury*. Vyp. 33: 265–272. [in Ukrainian]
19. Mironova T. V. (2022) Funktsionery suchasnoho ukrainskoho art-rynku: diialnist pryvatnoho art-sehmenta. [Functionaries of the contemporary Ukrainian art market: activities of the private art segment]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*. Vyp. 43: 116–121. [in Ukrainian]
20. Momot T. V., Momot D. V. (2018) Infrastruktura rynku art-industrii: analiz suchasnoi struktury ta funktsii. [Art industry market infrastructure: analysis of the current structure and functions]. *Suchasnyi stan naukovykh doslidzhen ta tekhnologii v promyslovosti*. № 2. S. 34–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dtssi_2018_2_7 (data zvernennia: 27.01.2023). [in Ukrainian]
21. Pavlichenko N. V. (2015) Suchasnyi ukrainskyi art-rynok: problemy i rishennia. [The contemporary Ukrainian art market: problems and solutions]. *Mahisterium. Kulturolohii*. Vyp. 59: 57–61 [in Ukrainian]
22. Protas M. O. (2020) Paradyhmalni transformatsii mystetstva XX – XXI stolit: stylovi stratehii formatvorenna [Paradigmatic Transformations of Art of the XX – XXI Centuries: Stylistic Strategies of Formation]: dys. ... d-ra mystetstvoznavstva. K., 369 s. [in Ukrainian]
23. Rusakov S. (2019) Fenomen art-rynku yak problema suchasnoi kulturolohii. [The Phenomenon of the Art Market as a Problem of Contemporary Cultural Studies. Cultural Thought]. *Kulturolohichna dumka*. T. 16. № 2: 175–183. URL: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD16_Rusakov.pdf (data zvernennia: 27.01.2023). [in Ukrainian]
24. Sydor-Hibelynd O. V. (2015) Venetsiiska biennale yak forma realizatsii ukrainskykh kulturnykh stratehii (kinets XIX – pochatok XXI stolittia) [The Venice Biennale as a Form of Implementation of Ukrainian Cultural Strategies (late XIX – early XXI century)]: avtoref. dys. ... kand. mystetstvoznavstva. K., 15 s. [in Ukrainian]
25. Sydorenko V. (2008) Vizualne mystetstvo vid avanhardnykh zrushen do novitnikh spriamuvan: rozvytok vizualnoho mystetstva Ukrainy XX–XXI stolit. [Visual art from avant-garde movements to the latest trends: the development of visual art in Ukraine in the twentieth and twenty-first centuries]. K., VKh[studio]. 322 s. [in Ukrainian]
26. Sylko R. M., Sylko Ye. (2021) M. Art-rynok yak sotsialna systema. [Art market as a social system]. *Moderni aspekty vedy: XI Dil mezinarodni kolektivni monografie / Mezinarodni Ekonomicky Institut s.r.o. Ceska republika: Mezinarodni Ekonomicky Institut s.r.o*. S. 317–337. [in Ukrainian]
27. Chepelyk O. V. (2008) Multymediinyi proekt «Henezys». [Multimedia project "Genesis"]. *Suchasne mystetstvo*. Vyp. 5: 93–102. [in Ukrainian]
28. Chymbar A. Yu. (2013) Torhivlia predmetamy mystetstva ta antykvariatu cherez auksiony. [Trade in art and antiques through auctions]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu im. Alfreda Nobelia. Ser. Yurydychni nauky*. № 2: 81–84. [in Ukrainian]
29. Shpyralo-Zapotochna L. R. (2021) Zmina paradyhmy funktsionuvannia mystetstva ta artrynku v novii sotsiokulturnii realnosti. [Changing the paradigm of art and art market functioning in the new socio-cultural reality]. *The world of science and innovation: the 9th International scientific and practical conference, April 7–9, 2021*. London: Cognum Publishing House. S. 777–790. [in Ukrainian]
30. Shulha O. O. (2020) Sudovo-mystetstvoznavcha ekspertyza u kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy [Forensic art expertise in criminal proceedings in Ukraine]: dys. ... d-ra filosof. nauk. K., 273 c. [in Ukrainian]